

2014. gada 27. septembrī

Liepājas pilsētas domei

Eksperta atzinums

par augu sugu un biotopu izpēti Liepājas pilsētas Zirgu salā (zemes gabali: Zirgu sala 2, zemes kadastra Nr. 17000250001; Zirgu sala, zemes kadastra Nr. 17000250002).

2014. gada 6. septembrī apsekota Liepājas pilsētas Zirgu salas teritorija un tās tuvākā apkārtnē ar mērķi novērtēt šeit sastopamo biotopu dabiskumu, to lomu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā, sakarā ar ieceri izstrādāt detālplānojumu apbūvei.

Laika apstākļi – saulains. Piecu stundu laikā apsekota visa zemes gabala teritorija, kā arī tās tuvākā apkārtnē.

Reljefs salā pamatā ir līdzens, ja neņem vērā atkritumu kaudžu veidotos pacēlumus.

Apsekotais zemes gabals atrodas NATURA 2000 teritorijā – dabas liegumā „Liepājas ezers” dabas parka zonā („Dabas lieguma "Liepājas ezers" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” - 2013. gada 3. janvāra MK noteikumi Nr. 5). Dabas liegums izveidots, lai nodrošinātu ūdensputniem nozīmīgu barošanās, ligzdošanas un spalvu mešanas vietu, nozīmīgu atpūtas vietu migrācijas laikā, kā arī lai aizsargātu Eiropas Savienības nozīmes īpaši aizsargājamus Liepājas ezera un tā piekrastes pļavu biotopus un putnu sugas – grīšļu ķauķi, lielo dumpi, niedru liju, griezi un citas.

Zirgu sala robežojas ar Liepājas ezeru un cilvēku darbības veidotiem un ietekmētiem biotopiem – pilsētu dzīvojamo apbūvi, kanāliem u.c. (1. attēls 1. pielikumā). Ezera ūdeņu kvalitāte ir viens no būtiskākajiem nosacījumiem, lai nodrošinātu dabas lieguma veidošanas mērķus, kas ir definēti MK noteikumos – „Dabas lieguma "Liepājas ezers" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”. Pašreizējā situācija Zirgu salā rāda, ka ir iespējams ezera ūdeņu piesārņojums ar barības vielām no eitrofajām lakstaugu audzēm salā un tās krastos.

Zirgu salas un ezera kontaktjoslā lielās platībās ir blīvas parastās niedres *Phragmites australis* audzes (2. attēls 1. pielikumā). Tikai nelielā skaitā un nevienmērīgi sastopamas ES un Latvijas nozīmes īpaši aizsargājamajam biotopam - 3.25, 6430 *Eitrofas augsto lakstaugu audzes* (pirmais (krastmalu) variants) raksturojošās sugas: žogu dižtītenis *Calystegia sepium*, pūkainā kazroze *Epilobium hirsutum*, lielā krastkaņepe *Eupatorium cannabinum*. Vietām pat šajā biotopā parādās adventīvās sugas un dārzeņbēgli (biežākās ir Kanādas jānītis *Conyza canadensis* un topinambūrs *Helianthus tuberosus*). Biotopam ir tik slikta kvalitāte, ka tas neatbilst aizsargājama biotopa statusam. Lai uzlabotu tā kvalitāti, būtu jāsamazina barības vielu daudzums, kas nonāk augos gan no ezera ūdeņiem, gan ieskalojas no salas. Niedres ieteicams pļaut, taču šī pasākuma veikšana jāsaskaņo ar eksperta-ornitologa norādēm, lai netiktu apdraudētas nozīmīgās putnu sugas.

Tikai vietām ezera krastmalā ir šaura **liedaga josla**. Galvenokārt tā vērojama gar ezerā mākslīgi iebūvētā dambja malām un tā tuvumā salas austrumu malā. Substrāts liedagā nav dabiskas izcelsmes – te ir grants, kā arī asfalta un betona atlūzu gabali. Vietām ir no ezera izskalotu aļģu klājumi, kas traucē attīstīties sauszemes augu segai un rada papildus eitrofikāciju. Šeit ir sastopama Latvijas Sarkanās grāmatas 1. kategorijā, LR MK noteikumu Nr.396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” 1. pielikumā un LR MK 2012.g. 18. decembra noteikumos Nr. 940 „Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu” iekļautā augu suga - **jūrmalas miķelīte *Aster tripolium* (*Tripolium vulgare*)**. Sugas atradne šeit ir pakļauta dažādu faktoru ietekmei, tai skaitā būtiskai adventīvo sugu un dārzeņģļu konkurencei (3. attēls 1. pielikumā). Tā kā liedaga zona ir ļoti mainīga, šeit iespējama īslaicīga arī citu reto un īpaši aizsargājamo sugu, kuras aug Liepājas ezera krastos, parādīšanās. Samazinot eitrofikāciju, ruderālo augu sabiedrību izplatību Zirgu salā un veidojot dabiskāku – smilts-grants augsnes segumu piekrastē, ir iespējama gan jūrmalas miķelītes populācijas saglabāšana, gan palielinās iespēja šeit ieviesties citām retām un īpaši aizsargājamām sugām.

Lielu salas daļu aizņem bijušās atkritumu izgāztuves. Augsne šeit ir piesārņota ar dažādiem atkritumiem. Daļā teritorijas augsnes virskārta ir pārvietota nesēn un te dominē nesaslēgtas **ruderālu augu sabiedrības**, kurās pārsvarā aug viengadīgas augu sugas (4. attēls 1. pielikumā). Turpretī senākās atkritumu kaudzes ir apaugušas ar daudzgadīgām sugām (5. attēls 1. pielikumā). Ruderālajās augu sabiedrībās sastopamās sugas var būt dažādas izcelsmes:

- 1) biežāk izplatītās adventīvās augu sugas ir: mūru divsēkle *Diplotaxis muralis*, augstā žodzene *Sisymbrium altissimum*, Kanādas jānītis *Conyza canadensis*, balodeņu *Atriplex spp.*, balandu *Chenopodium spp.*, amarantu *Amaranthus spp.* ģints sugas;
- 2) biežāk sastopamās dārzeņģļu sugas: topinambūrs *Helianthus tuberosus*, Sosnovska latvānis *Heracleum sosnowskyi*, melnais plūškoks *Sambucus nigra*, puķu sprigane *Impatiens glandulifera* u.c.;
- 3) nezāļu tipa sugas: parastā vībotne *Artemisia vulgaris*, pūkainais diždadzis *Arctium tomentosum*, ložņu vārpata *Elytrigia repens*, lielā nātre *Urtica dioica*, parastā vīrcele *Linaria vulgaris*, parastais biškrēsliņš *Tanacetum vulgare* u.c.
- 4) kultivētām un degradētām pļavām raksturīgas augu sugas; parastā kamolzāle *Dactylis glomerata*, pļavas auzene *Festuca pratensis*, slotiņu ciesa *Calamagrostis epigeios* u.c.

Ruderālās augu sabiedrības, tiesa, ar lielāku pusdabisko zālāju sugu īpatsvaru ir arī salas teritorijā, kurā ir **stādīti augļu koki** (galvenokārt mājas ābele *Malus domestica* un plūmju ģints sugas *Prunus spp.*, kas sekundāri var būt arī iesējušās kā dārzeņģļi).

Visā teritorijā ir sastopami atsevišķi **krūmi un to grupas**, sevišķi kanālu malās (7. attēls). Biežākās sugas ir melnais plūškoks *Sambucus nigra*, kārkli un vītoli *Salix spp.*, vilkābeļu *Crataegus spp.*, rožu *Rosa spp.* ģints sugas u.c.

Vietām ir saglabājušās **mazdārziņu** paliekas ar ēkām, kas reti ir apsaimniekotas (8.attēls 1. pielikumā), tāpēc arī šeit ir daudz nezāļu un svešzemju (adventīvās sugas un dārbēgļi) sugu.

Salu šķērso arī vairāki **ceļi** bez seguma vai ar grants segumu un **elektrolīnija**.

Kā redzams no iepriekšējā biotopu un augu sabiedrību apraksta, visā salas teritorijā dominē ruderāli biotopi vai biotopos ir sastopams ievērojams ruderālo sugu īpatsvars. Dažādu biotopu un augu sugu sabiedrību bioloģiskā vērtība būtiski neatšķiras, izņemot augu sabiedrības salas piekrastē. Tāpēc kartē (2. pielikums) visa salas teritorija ir atzīmēta kā ruderāls biotops (K.), kartes mērogs nav pietiekams, lai izdalītu krasta biotopus, taču iezīmēta teritorija, kurā retāk vai biežāk ir sastopama **jūrmalas miķelīte *Aster tripolium***.

Daļa no svešzemju sugām ir izteikti ekspansīvas sugas, kuras apdraud vietējo augu sugu izplatību, piemēram melnais plūškoks *Sambucus nigra*, Sosnovska latvānis *Heracleum sosnowskyi*, puķu sprigane *Impatiens glandulifera* u.c. Ņemot vērā šo sugu augsto koncentrāciju Zirgu salā – dabas lieguma teritorijā, būtu nepieciešams to izplatības ierobežošana, veidojot koptus zālājus un apstādījumus, iespēju robežās aizvācot vai apsedzot ar augsni atkritumu kaudzes, novēršot iespēju teritoriju uzrakt, lai meklētu metāla priekšmetus. Atgūt dabisko veģetāciju Zirgu salā praktiski nav iespējams, jo ruderālās augu sabiedrības šeit pastāvējušas ilgstoši un ir būtiski pārveidota augsne (piesārņojums, eitrofikācija). Tāpēc no augu sugu un biotopu aizsardzības viedokļa plānotie salas labiekārtošanas pasākumi ir atbalstāmi un neradīs būtisku negatīvu ietekmi uz dabas lieguma augu sugu un biotopu vērtībām. Vienīgi salas, dambju un kanālu krastmalā ir iespējama liedaga zonas un augsto lakstaugu augu sabiedrību kvalitātes uzlabošana, tāpēc, veicot apsaimniekošanas pasākumus ir jāraugās, lai tiktu novērsta barības vielu nokļūšana ezerā un tā krastā, ieteicama niedru pļaušana, aizvācot nopļauto masu. Niedru pļaušana, to vitalitātes samazināšanai, ir efektīga, ja to veic vasarā, kamēr niedres nav paspējušas uzkrāt barības vielas sakneņos.

SECINĀJUMI

1. Apsekotajā teritorijā nav konstatēti biotopi, kas atbilst Latvijas vai Eiropas Savienības aizsargājamo biotopu statusam.
2. Zirgu salas un dambja krastmalā vietām ir konstatēta Latvijas Sarkanās grāmatas 1. kategorijā, LR MK noteikumu Nr.396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” 1. pielikumā un LR MK 2012.g. 18. decembra noteikumos Nr. 940 „Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu” iekļautā augu suga - **jūrmalas miķelīte *Aster tripolium* (*Tripolium vulgare*)**.
3. Ņemot vērā biotopu un augu sugu sabiedrību stāvokli Zirgu salā ir ieteicams veikt sekojošus pasākumus (ar mērķi iespēju robežās uzlabot krastmalas augu sabiedrību stāvokli un novērst ekspansīvo svešzemju sugu izplatības iespējas):

- īstenot salas labiekārtošanas pasākumus, maksimāli iznīcinot līdzšinējās ruderālās augu sabiedrības, īpašu uzmanību pievēršot ekspensīvo sugu izplatības samazināšanai;
- maksimāli novērst barības vielu nokļūšanu salas piekrastē, kanālos un Liepājas ezerā;
- samazināt parastās niedres *Phragmites australis* audžu vitalitāti, tās pļaujot un nopļauto masu aizvācot – pasākums saskaņojams ar ekspertu – ornitologu;
- dabiskot augsni salas un dambja krastos.

Literatūra

Auniņš A. (red.), 2013. *Eiropas Savienības aizsargājamie biotopi Latvijā.* Noteikšanas rokasgrāmata. 2. precizēts izdevums. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Rīga, 360 lpp.

Saskaņā ar LR MK 2010. gada 16. marta noteikumiem Nr. 267, eksperta sertifikāta Nr. 2 (jomas: vaskulārie augi; sūnas; meži un virsāji; purvi; zālāji; tekoši saldūdeņi; jūras piekraste; alas, atsegumi un kritenes; sertifikāts derīgs no 11.05.2013. līdz 10. 05.2018.)

Atzinums sagatavots 2 eksemplāros uz 4 lpp., ar 2 pielikumiem.

Ilze Rēriha

Tālrunis 26362096; 27885213